Вх. № 5-1/20.11.13г.

Р Е Ц Е Н З И Я

от доц. д-р Габриела Белова – Ганева - член на научно жури за публична защита на дисертационния труд на Давид Любенов Сукалински на тема: „Европейската конвенция по правата на човека и задържането като мярка за процесуална принуда в България"

I. Обща оценка на кандидата

Докторантът Давид Любенов Сукалински е роден на 20 юни 1980 година в град Благоевград. *Докторантът С*укалински има завършени: ОКС „бакалавър" по специалност „Социални дейности" в ЮЗУ „Неофит Рилски", ОКС „магистър" по специалност „История на обществените промени в Европа и Балканите" в НБУ, както и ОКС „магистър" по специалност "Право" в Правно-историческия факултет на ЮЗУ "Неофит Рилски". Професионалният му опит включва работа като юрисконсулт, съдебен заседател към Окръжен съд –Благоевград и адвокат в Адвокатска колегия – Благоевград. През периода 2003-2007 г. е избран за общински съветник в Общински съвет – Благоевград. През този период е член на комисията по бюджет и финанси и комисия по устройство на територията. През 2008 г. се явява на конкурс за редовен докторант и след успешното си представяне е зачислен като редовен докторант по научната специалност „Наказателен процес" към катедра "Публичноправни науки и публичен мениджмънт" на Югозападния университет "Неофит Рилски". Взима активно участие в обучения на различни теми, организирани от Адвокатска колегия – Благоевград, както и по проект „Тренингова програма за начините на работа на ЕС /политика и проектни инструменти/ за НПО и общинската администрация в Югозападен планов регион" - CSDP2005-049. Води упражнения по учебните дисциплини „Наказателен процес", „Обща теория на правото" и др. Участва активно в живота на катедрата и се ползва с уважението на своите колеги.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси на представената за участие в конкурса творческа продукция

Дисертационният труд, разработен от редовния докторант Давид Любенов Сукалински на тема: „Европейската конвенция по правата на човека и задържането като мярка за процесуална принуда в България", изследва един изключително важен и актуален научен проблем. От заглавието на темата проличава и интердисциплинарният

характер на изследването. Същевременно формулирането на научния проблем предпоставя изследването па взаимната връзка и съответствието между правото на задържане като мярка за процесуална принуда в Република България и чл. 5 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основпите свободи, както и на богатата съдебна практика на ЕСПЧ в тази насока. Както подчертава докторантът на с. 6: „ЕСПЧ създава всеобща задължителна практика за държавите, ратифицирали Конвенцията. Непознаването на тази практика в България води до редица осъдителни присъди за страната". Така е подчертана и актуалността на дисертационния труд, която е свързана с необходимостта от очертаване на насоките и границите на бъдещи промени в националното ни законодателство.

Като научна новост това е едно от малкото съществуващи изследвания у нас, в което се поставя силен акцент и в детайли се изследва практиката на ЕСПЧ. Още повече, че като държава членка на Европейския съюз от 1 януари 2007 г., Република България вече се превръща и в част от процеса на присъединяване на самия ЕС към ЕКПЧ. Както е известно, независимо, че успя да изработи един от най-обхватните и модерни актове в областта на правата па човека, а именно Хартата на основните права в Европейския съюз (ХОПЕС), Съюзът по силата на Договора от Лисабон взе решение за присъединяването си към Конвенцията от 1950 г. Това едва ли е случаен факт, а по-скоро подчертава важността и значимостта на ЕКПЧ и съществуващата обширна практика на Съда в Страсбург при формирането на съюзните стандарти по отношение на правата на човека. Това е видно и от разпоредбата па чл. 53 от ХОПЕС, че никоя разпоредба на Хартата „не трябва да се тълкува като ограничаваща или накърняваща правата на човека и основни свободи, които са признати от правото на Съюза, от международното право и от международните конвенции, по които Съюзът или всички държави членки са страни и по-специалио от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи..." Освен това, Европейският съюз би могъл чрез своите правни инструменти да предоставя по-широка степен па закрила на своите граждани. При всички случаи обаче, в съответствие с чл. 52, пар. 3 от ХОПЕС доколкото Хартата съдържа права, съответстващи на съдържащите се в ЕКПЧ, техният смисъл и обхват трябва да бъдат същите като тези в Конвенцията от 1950 г.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение и библиографска справка, като нейният обем е 194 страници. Литературните източници съдържат 134 заглавия на кирилица и латиница. Направени са общо 200 бележки под линия.

В глава първа от дисертацията се проследява историческата еволюция на задържането като мярка за процесуална принуда, започвайки с ***Magna Charta Libertatum*** и преминавайки през ***Петицията за правата (Petition of rights), Habeas Corpus Act, The Bill of Rights*** и др. Съвсем логично, последните три точки в изложението на глава първа са посветени на основополагащите актове в съвременното международно право, а именно Всеобщата декларация за правата на човека от 10 декември 1948 г., Международния пакт за гражданските и политическите права от 1966 г. и разбира се, Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи от 1950 г. С подписването на ЕКПЧ започва нова епоха в отношенията между европейските държави на база „общи ценности и наследство от политически традиции, идеи, свобода и върховенство на закона", както е записано в преамбюла към Конвенцията. И макар системата па правото на ЕКПЧ възниква в рамките на Съвета на Европа, тя има изключително здрави връзки с правния ред на Европейската общност/ Европейския съюз, а влизането в сила на Договора от Лисабон предвижда в още по-голяма степен засилващото се взаимодействие между двата правопорядъка.

Чл. 5 от ЕКПЧ защитава основно човешко право – правото на свобода и лична неприкосновеност, визирайки преди всичко физическата неприкосновеност и свобода на индивида, както Съдът приема в анализа си по делото *Engel v. Netherlands*. В тази норма е закрепена „презумпцията за свобода", като изрично се подчертава, че свободата на личността е правилото, а лишаването от свобода – изключението от него. В съответствие с принципа *favor libertatis* ЕКПЧ изчерпателно посочва случаите, в които е възможно лишаването на индивида от свобода, като оопределената ограничителна мярка трябва да съответства на една от мерките, предвидени в пар.1, букви от „а" до „f". Както се проследява в изложението на глава първа от дисертационния труд, чл. 5 от Конвенцията е бил предмет на разглеждане в редица дела на Съда в Страсбург и той нееднократно е имал възможността да изтъкне важността на дадената разпоредба за демократичните общества и да разясни, че нейната основна цел е недопускането на необосновано лишаване от свобода вследствие на произвол.

Освен това, както коректно посочва авторът на с. 22, за разлика от Международния пакт за гражданските и политическите права от 1966 г., който просто забранява „произволните арести и задържания", текстът на чл. 5, пар. 1 от ЕКПЧ изброява конкретни случаи на допустимост на ареста и задържането.

С оригиналност се отличава и анализът на съдебната практика по прилагането на разпоредбата на чл. 5, пар. 1, т. „е" от Конвенцията. Текстът на буква „е" визира

законосъобразно лишаване от свобода „с цел да се предотврати разпространението на инфекциозни болести, както и па душевноболни лица, алкохолици, наркомани или скитници". Докторантът последователно и умело проследява подхода на Съда в решенията му по делата *Winterwerp v. Netherlands, De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium,* както и по-новите *Witold Litva v. Poland (2000 г.), Varbanov v. Bulgaria (2000 г.)* и *Ракевич срещу Русия (2002 г.).*

В заключителната част на глава първа авторът подчертава, че именно поради особената значимост на ценностите - обект на защита от чл. 5 ЕКПЧ, Съдът в Страсбург дефинира категоричния си извод, че отказът от правото на свобода и сигурност е правно ирелевантен. Той не поражда никакви правни последици и в този смисъл държавата не може да се разглежда като освободена от задължението да охранява гражданите от неоснователни посегателства. Това е и основната причина в редица случаи държава, която не е била страна по дадено дело, да променя законодателството и да адаптира съдебната си практика. Подобно решение според докторанта би било възможно и подходящо и за нашата държава (с. 47-48) - да следи съдебната практика на ЕСПЧ и да съобразява националното законодателство с тълкуванията, дадени от Съда, па отделни текстове на ЕКПЧ.

Втора глава разглежда правната уредба па задържането като мярка за процесуална принуда по наказателно-процесуалния кодекс и стандартите на европейската конвенция по правата на човека. Авторът подчертава, че задържането под стража като мярка за процесуална принуда фигурира трайно в българската правна доктрина още от ратифицирането на Конвенцията и анализира съответствието на НПК с ЕКПЧ. Дисертацията **изследва** правната норма на чл. 30, ал. 3 от Конституцията на Република България и разпоредбата на чл.5, т.3 от ЕКПЧ. При анализа на разпоредбите се отбелязва, че не всеки орган на съдебната власт в България може да се счита за компетентен, за да се произнесе по законосъобразността на задържаното лице. В тази връзка е направено и предложение *de lege ferenda* за изменение на чл. 30, ал. 3 от Конституцията.

По-нататък в изложението на глава втора от дисертационния труд е извършен анализ на правната норма на чл. 64, ал.2 от НПК, която дава възможност на прокурора **който при необходимост** може да постанови задържане за срок до 72 часа за довеждането му пред съда на лице, за което е предложил съдът да вземе мярка за неотклонение. Предвид необходимостта от процесуална възможност за обжалване на

прокурорското постановление за задържане на обвиняемия за 72 часа, в дисертацията се прави критичен анализ за това, че законодателят не е посочил в НПК изричен ред за подобно обжалване пред съда. Подробно е обърнато внимние на решението на ЕСПЧ по делото *Звездев срещу България.* Вследствие на този анализ се прави и предложение *de lege ferenda* за допълнение в текста на чл. 64, ал.2.

Във втората част на втора глава е изследвано задържането под стража като мярка за неотклонение по смисъла на чл.63 от Наказателно-процесуалния кодекс. В дисертацията са разгледани предпоставките, които трябва да са налице, за да бъде взета тази мярка, в анализ с практиката на ЕСПЧ. Докторантът изследва обширната практика на съда в Страсбург, като отделя особено внимание и върху българските дела: *Николай Герджиков срещу България, Титови срещу България* и др.

В трета глава е разгледано съответствието на правната уредба на задържането и стандартите на ЕКПЧ по отношение на задържането по Закона за Министерството на вътрешните работи и по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност", както и ограниченията на личната свобода на малолетни и непълнолетни лица, а също така и задължителното настаняване за лечение на психично болни лица. По отношение на ЗМВР в дисертацията е направено предложение *de lege ferenda* за допълнение на разпоредбата на чл.65, ал.1 от ЗМВР, тъй като цитираната процесуална норма не съдържа никакви изисквания за реквизитите на заповедта за задържане. Напълно обоснован е изводът на докторанта на с. 88 от дисертационния труд, че този порок е съществен и достатъчен да мотивира отмяна на административния акт, като постановен в несъответствие със закона. Разгледани са делата *И.И. срещу България, Ангелова срещу България, Огнянова и Чобанова срещу България.*

Тъй като разпоредбите на членовете 63, 64 и 65 от ЗМВР в сегашния си вид позволяват нееднозначно тълкуване и прилагане, са направени и предложения *de lege ferenda* по отношение на текстовете на чл. 63, ал.3 ЗМВР и чл.63, ал.4 от ЗМВР. Анализиран е институтът на чл.124а от Закона за ДАНС, който до голяма степен повтаря разпоредбите на чл. 63, 64 и 65 ЗМВР, като направените предложения *de lege ferenda* за изменения и допълнения по отношение на горепосочените разпоредби от ЗМВР, биха могли да бъдат взети предвид и при бъдещи промени в чл.124а от Закона за ДАНС.

В изложението на глава трета е обърнато внимание и на ограниченията на личната свобода на малолетни и непълнолетни, както и на задължителното настаняване за

лечение на психично болни лица. Докторантът е направил предложение за изменение и допълнение в разпоредбата на чл.157 от Закона па здравето в посока на разширяване на на кръга лица, които могат да направят пред съда искане за принудително лечение, тъй като към настоящия момент само прокурорът или ръководителят на лечебно заведениемогат да отправят такова.

В глава четвърта са са разгледанн процесуалните гаранции във връзка със задържането съгласно българското право и Европейската конвенция по правата на човека. Безспорен е изводът, който докторантът прави, че правата па задържаното лице, които чл.5, т. 2 от ЕКПЧ има за цел да защити, могат да бъдат достатъчно гарантирани само ако информацията относно основанията за задържането, бъде съобщена изрично и недвусмислено на разбираем език за задържаното лице. В този смисъл логично е изведено предложение за промяна на чл.55, ал.3 НПК с текст, касаещ случаите, в които лицето не владее български език, още повече в светлината на Дирсктива 2012 /13 ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22.05.2012 г. относно правото на информация в наказателното производство.

В изложението са разгледани също и правото на всеки задържан да бъде своевременно изправен пред съдия, да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе, както и правото на обезщетение за незаконно задържане в съответствие със Закона за отговорността на държавата и общините за вреди. Разгледанн са делата *С. Х. К. срещу България*, *Шишков срещу България, Янков срещу България, Илийков срещу България, Христов срещу България,* както и двете пилотни решения на ЕСПЧ от 10 май 2011г. по делата *Димитров и Хамънов срещу България и Фингер срещу България.* С промените в ЗСВ и ЗОДОВ от 2012 г. на практика бе приет комплекс от мерки, които да представляват ефективно национално средство за защита по чл.13 от ЕКПЧ, срещу допусканите от българските органи на съдебна власт системни нарушения на правото за разглеждане и приключване на делата в разумен срок по смисъла на чл.6 от Конвенцията, и бе създаден механизъм за обезщетение на пострадалите от бавно правосъдие.

В заключителната част на дисертационния труд авторът подчертава, че съответствието на критериите за задържане по българското законодателство с тези на Европейската конвенция по правата на човека би могло в още по-голяма степен да се подобри. Европейската конвенция за защита правата на човека е част от българската

правна система и нейното точно прилагане би осигурило както изпълнението на международните ангажименти, поети от България, а също така и намаляване на броя на случаите, в които възниква международна отговорност за българската държава за неспазване на тези ангажименти.

Резултатите от представения дисертационен труд обогатяват съществуващите знания в областта на правото на Съвета на Европа и юрисдикцията на Европейския съд по правата на човека. Особено значение и актуалност има изследването на т.нар. български дела в Страсбург. От съществено значение еи фактът, че дисертационният труд е една от малкото изследвания, които анализират двете пилотни решения на ЕСПЧ от 10 май 2011г. по делата *Димитров и Хамънов срещу България и Фингер срещу България*, както и изключително съществените промени, които са извършени след това в националното законодателство за преодоляване на проблема с бавното правосъдие у нас. Считам тази част за особено приносна в българската правна литература. В този смисъл дисертационният труд би представлявал интерес както за академичните среди, така и за практикуващите юристи. Приемам посочените от докторанта приносни моменти в по-голямата им част, като особена стойност според мен имат предложенията, свързани с промени на законодателството по отношение на лица, не знаещи български език, както и с процедурата за настаняване на психично болно лице за принудително лечение.

Сред по-съществените достойнства на дисертационния труд могат да бъдат посочени:

- Систематична пълнота на изложението, като е обхваната цялата проблематика на изследваната материя съобразно формулираната тема;
- Добро овладяване на релевантните нормативна уредба, научна литература и съдебна практика при умело използване на сравнителноправния метод на изследване;
- Аналитично, но и критично отношение към правните конструкции и практиката, в резултат на което са формулирани предложения *de lege ferenda* по отношение на редица нормативни актове;
- Изложението се характеризира с ясен, професионален юридически език.

Не на последно място, следва да бъде отбелязано, че докторантът Давид Сукалински е представил 5 научни публикации по темата на дисертацията, като следва

да се отбележи че една от тях (под печат) е в изключително авторитетното чуждестранно издание East-West Studies, University Nord, Tallin, Estonia.

III. Критични бележки и препоръки

Към докторанта могат най-добронамерено да се направят някои принципни бележки, които е необходимо да се съобрази в по-нататъшното си развитие. На първо място, на с. 4 по повод на членството на България в Европейския съюз е използвано понятието „правният ред на европейската общност". По мое мнение, следва да се има предвид, че то би могло да се употребява, когато става въпрос за първоначалния етап след присъединяването, но след 1 декември 2009 г., когато влиза в сила Договорът от Лисабон, терминът „Европейски съюз" заменя понятието „"Европейска общност".

На следващо място, не приемам напълно посоченото от докторанта на с. 12 твърдение, че „Всеобщата декларация допълва Устава на ООН и е трайно утвърдена съставна част на обичайното международно право". Струва ми се, че би било по-удачно Всеобщата декларация за правата на човека да се възприема като пример за *soft law*, още повече, че както самият автор посочва, независимо от нейния незадължителен характер, държавите се придържат към нейното съблюдаване.

Изтъкнатите слабости обаче не омаловажават значимостта и полезността за теорията и за практиката на предложения за защита дисертационен труд. Посочените критични бележки целят единствено да подпомогнат автора в случай, че той реши да продължи творческите си усилия в тази проблематика.

IV. Заключение

На основание на изложените в рецензията факти, смятам, че представения дисертационен труд отговаря на всички законови изисквания, съдържащи се в ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски", за придобиване на научна и образователна степен „доктор" в „Социални, стопански и правни науки", професионално направление 3.6 „Право", научна специалност „Наказателен процес".

Във връзка с гореизложеното и на основание си позволявам да предложа на **уважаемите членове на научното жури да дадат своята единодушна подкрепа на**

Давид Любенов Сукалииски, за присъждане на образователната и научна степен "Доктор" в направление 3.6 Право, специалност "Наказателен процес".

20.11.2013 г. Рецензент:
/ доц. д-р Габриела Белова-Ганева/